

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ЯК ОБ'ЄКТ КОМПЛЕКСНОГО БІБЛІОТЕКОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Т. Л. Кулаковська,
канд. іст. наук

Рівень забезпеченості інформацією наукових досліджень є вагомим фактором розвитку науки, а бібліотеки науково-дослідних установ (НДУ) — необхідними структурами, які формують документно-інформаційну базу досліджень. Результати наукової роботи вчених залежать від повноти цієї бази, її ретроспекції та доступності. У НАН України ці напрями інформаційного забезпечення діяльності НДУ реалізує бібліотечно-інформаційна система (БІС) НАН України: 98 бібліотек і бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ. Координують цю діяльність дві бібліотечно-інформаційні установи загальнодержавного значення — Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Сукупний фонд системи становить 30 млн. одиниць зберігання.

Саме тому на сучасному етапі бібліотекознавчих досліджень питання удосконалення діяльності та визначення пріоритетних напрямів розвитку БІС НАН України в нових соціально-економічних і технологічних умовах та розробка структурно-функціональної моделі її складової — бібліотеки НДУ — як комплексного науково-інформаційного центру, з урахуванням історичного досвіду становлення, функціонування та розвитку системи стали метою проведеного в Інституті бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадсь-

кого дослідження. Воно здійснювалося в рамках комплексних наукових тем "Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки" (2000—2004 рр.), "Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки" (2005—2007 рр.) [1, 2, 3] та відповідно до "Програми інформатизації НАН України" і "Державної програми розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005—2010 роки" [4, 5]. Предметом дослідження були бібліотечно-інформаційна система НАН України та її складові в умовах структурно-функціональної трансформації, яка відбувалася як наслідок упровадження сучасних інформаційних технологій у бібліотечно-інформаційну галузь.

Хронологічні межі проведеного дослідження обумовлені специфікою розвитку БІС, формування якої розпочалося в 20-ті роки ХХ ст. і було пов'язане зі створенням у структурі наукових установ Української Академії наук (УАН) бібліотек як підрозділів, котрі здійснювали бібліотечно-інформаційне забезпечення потреб науки. Верхня хронологічна межа сягає початку ХХІ ст. і характеризується трансформацією бібліотечно-інформаційної системи в умовах інформатизації суспільства.

Серед основних завдань даного дослідження було визначено такі:

- аналіз стану розробки теми і повноти її джерельного забезпечення;
- обґрунтування етапів розвитку бібліотечно-інформаційної системи і її складових — бібліотек та бібліотечно-інформаційних підрозділів НДУ та вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на цей процес;

- вивчення структурних параметрів БІС у їхньому розвитку, взаємодії і взаємозалежності;
- побудова структурно-функціональної моделі бібліотеки НДУ як комплексного науково-інформаційного центру;
- дослідження стану інструктивно-методичного забезпечення діяльності системи та її складових і розробка пакета документів, які регламентуватимуть їхнє функціонування в нових соціально-економічних і технологічних умовах і визначатимуть статус складових системи як науково-інформаційних центрів (відділів).

Для дослідження БІС НАН України та її складових було застосовано методологічний апарат, який складався із загальнонаукових підходів до пізнання (системного, функціонального, структурного, модельного, прогностно-аналітичного), а також конкретно-історичного, історико-порівняльного та бібліотекознавчих методів. Системний підхід надав можливість розглянути бібліотечно-інформаційну систему у взаємозв'язку і взаємозалежності її елементів, складових, внутрішніх і зовнішніх зв'язків; функціональний — визначити її функції, вплив на систему наукових комунікацій і тенденції подальшого розвитку. Структурний підхід застосовано для багатоаспектного аналізу структури БІС. З використанням модельного підходу побудовано нову перспективну структурно-функціональну модель складової системи — комплексного науково-інформаційного центру на базі бібліотеки НДУ. Застосування прогностно-аналітичного методу сприяло обґрунтуванню стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної системи НАН Ук-

раїни та її складових — бібліотек НДУ на перспективу. Історико-порівняльний та конкретно-історичний методи дали змогу дослідити генезис проблеми, проаналізувати діяльність БІС на різних етапах розвитку.

За темою дослідження було проаналізовано значну документну базу і зроблено висновок про те, що теоретико-методологічною основою вивчення БІС НАН України та її складових є розроблені сучасними бібліотекознавцями системно-функціональна та інформаційно-діяльнісна моделі наукової бібліотеки [6, 7, 8]. А за формальними, змістовими і системними ознаками та за сутнісними функціями складові БІС НАН України — бібліотеки та бібліотечно-інформаційні підрозділи НДУ — належать до типу спеціальних наукових бібліотек, домінуючою функцією яких на сучасному етапі є інформаційне та інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку науки.

Аналіз ступеню розробки вищезгаданих питань підтвердив, що спеціальне і комплексне дослідження конкретно-історичних етапів розвитку, сучасного стану і шляхів подальшого удосконалення БІС НАН України як невід'ємної складової національних інформаційних ресурсів і її складових — бібліотек і бібліотечно-інформаційних підрозділів НАН України, не провадилося. Проте розглядалися окремі аспекти діяльності системи: формування, взаємовикористання документно-інформаційного фонду, зокрема, наукових зарубіжних видань; бібліотечно-бібліографічне забезпечення наукової діяльності; підвищення рівня кваліфікації бібліотечних працівників. Аналізувалися окремі періоди становлення бібліотечної мережі, зокрема, в 20—60-ті роки ХХ ст.; діяльність деяких бібліотек у період Великої Вітчизняної війни; науково-методичне та організаційне забезпечення централізації бібліотечної діяльності АН УРСР у

70—80-ті роки. У 90-ті роки ХХ ст. — на початку ХХІ ст. розглядалися нормативно-правове та інструктивно-методичне забезпечення функціонування бібліотек у нових соціально-економічних і технологічних умовах, посилення методичної функції НБУВ як науково-методичного центру для бібліотек НДУ НАН України; розвиток функціональної централізації БІС, робота бібліотек НДУ в умовах упровадження інформаційних технологій [9—14]. Безпосередній вплив на розвиток БІС в умовах інформатизації мали роботи в галузі створення ефективних інтелектуальних інформаційних технологій і систем, передачі та збереження інформації [15, 16].

За результатами дослідження було визначено чотири етапи становлення та розвитку БІС НАН України і її складових — бібліотек НДУ НАН України.

Перший етап — 20—30-ті роки ХХ ст. — був пов'язаний зі створенням бібліотек наукових установ як допоміжних підрозділів, які здійснювали на основі формування галузевих фондів наукової вітчизняної і зарубіжної літератури бібліотечне та довідково-бібліографічне забезпечення їхньої діяльності. Так, на початку 1920 р. довідкові спеціалізовані бібліотеки формували 21 установа та 38 кафедр відділів УАН. За даними інвентаризації майна Всеукраїнської академії наук у 1925 р. фонд бібліотек установ становив 80492 прим. [17]. У кінці 30-х років ХХ ст. вперше було введено поняття "бібліотечна мережа АН УРСР", яка складалася з головної бібліотеки (БАН УРСР), Львівської філії БАН УРСР та 28 бібліотек наукових установ. Саме в цей період було закладено методичні засади розвитку бібліотек як відомчої мережі з єдиним книжковим фондом, уніфікованою бібліотечною технологією, координацією комплектування та книгокористування, підвищення кваліфікації фахівців.

На другому етапі — 40—50-ті роки ХХ ст. — здійснювалося формування галузевих бібліотечних систем країни, переорієнтація діяльності книгозбірень на науково-інформаційне забезпечення вирішення завдань реконструкції народного господарства, розвитку науки, культури, освіти. На кінець 1940-х років було відновлено бібліотечну мережу АН УРСР, а через десять років вона вже складалася з 50 бібліотек НДУ із загальним фондом 3,2 млн. прим. У цей період здійснювалося планомірне комплектування фондів, організовувався довідково-бібліографічний апарат бібліотек, активізувалася підготовка галузевих науково-допоміжних бібліографічних видань. Удосконаленню функціонування бібліотек сприяла організаційно-методична та консультативна діяльність БАН УРСР (нині — НБУВ).

Для третього періоду — 60—80-ті роки ХХ ст. — характерним було функціонування бібліотек в умовах становлення та інтенсивного розвитку системи науково-технічної інформації АН УРСР, створення відділів науково-технічної інформації (ВНТІ) в структурі НДУ. У цей період саме бібліотеки здійснювали інформаційне забезпечення наукової діяльності установ. Як складова системи НТІ вони збирали, фіксували, упорядковували, надавали в користування і зберігали інформацію. Завдання ВНТІ полягало в аналітико-синтетичній обробці наукової інформації з метою створення високоякісних інформаційних продуктів, у здійсненні прогностико-аналітичної діяльності. Важливим було визначення напрямів взаємодії цих складових. Так, у 1968 р. бібліотечну мережу репрезентували 67 бібліотек НДУ з фондом 3,3 млн. прим., третину якого становили видання іноземними мовами.

Упровадження в народне господарство у 80-х роках ХХ ст. нових економічних методів господарювання, а також пошук принципово нових технічних і

технологічних рішень і напрямів наукових досліджень потребували відповідної організації науково-інформаційної діяльності. Розпочалася перебудова системи НТІ, пов'язана з розвитком таких її напрямів, як оглядово-аналітична діяльність, прогнозування, проведення патентних досліджень, оцінка техніко-економічного рівня дослідної роботи.

Пріоритетними напрямами перебудови системи НТІ АН УРСР (за результатами проведеного дослідження) було створення мережі центрів аналізу інформації, подальший розвиток науково-інформаційної діяльності на основі впровадження нових інформаційних технологій і формування єдиної автоматизованої БІС АН УРСР [18]. На кінець 80-х років бібліотечна мережа нараховувала 83 бібліотеки НДУ з фондом 7,9 млн. прим., у тому числі іноземних видань — 2,4 млн. прим.

Варто зазначити, що саме на цьому етапі функціонування БІС НАН України було сформовано підґрунтя для розвитку бібліотек у нових соціально-економічних і технологічних умовах, пов'язаних, зокрема, зі здобуттям Україною незалежності та з інформатизацією суспільства, тобто переходом до нової парадигми розвитку, заснованої на поєднанні культурних традицій і динамічних інноваційних процесів у всіх сферах життєдіяльності.

Характерними ознаками функціонування БІС НАН України на четвертому етапі — 90-ті роки ХХ ст. — початок ХХІ ст. — стало посилення інформаційної функції її складових, зміцнення позицій бібліотек як інформаційних центрів на основі взаємодії з ВНТІ, впровадження інформаційних технологій у бібліотечно-інформаційну сферу. Зміцнилися позиції бібліотек БІС НАН України як інформаційних лідерів певних галузей науки. Технологічно обумовленим стало виділення в бібліотечному середовищі центрів — генераторів

інформації, які крім формування поточних і ретроспективних колекцій електронних видань виконують також функції аналітико-синтетичного опрацювання документних потоків зі створенням широкого спектра науково-інформаційних продуктів. Таким чином, поширення позитивного досвіду ряду установ НАН України з науково-інформаційного забезпечення науково-дослідної діяльності (Головної астрономічної обсерваторії, Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна, Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона, Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця), де структурно було об'єднано бібліотеки й інші інформаційні служби, сприяло вирішенню питання створення на базі бібліотек комплексних науково-інформаційних відділів у кожній академічній установі. На виконання постанови Президії НАН України "Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації" від 14. 07. 2004 р. № 199 у НДУ розпочалося і продовжується нині створення таких комплексних відділів на основі об'єднання бібліотек, інформаційних, видавничих служб з наданням їхнім працівникам статусу наукових співробітників.

Необхідно підкреслити, що комплексне вивчення складових БІС — бібліотек НДУ на всіх зазначених етапах дало змогу визначити їхні характерні ознаки, зумовлені суспільним призначенням, сферою діяльності, складом користувачів, спеціфікою фондів. Це, зокрема:

- тісний зв'язок з історією вітчизняної науки;
- трансформація діяльності відповідно до розвитку і реструктуризації науки;
- основний контингент користувачів — наукові працівники;
- участь у формуванні єдиного бібліотечного фонду НАН України, в якому

вужькоспеціальні документні зібрання установ повноцінно функціонують лише у взаємодії з універсальним фондом НБУВ;

- орієнтація комплектування на тематику досліджень НДУ;
- переважання у складі фонду наукових видань, великих масивів іноземної літератури; високі показники її використання;
- пріоритетність інформаційно-аналітичної функції в діяльності; використання сучасних бібліотечно-інформаційних технологій;
- високий освітній і фаховий рівень працівників.

Проте кожний із вищезазначених етапів розвитку бібліотек НАН України мав свої пріоритети та особливості, що знайшло відображення в рішеннях, постановках та розпорядженнях Президії НАН України, які суттєво впливали на формування бібліотечно-інформаційної системи.

За результатами дослідження структурно-функціональних, технологічних, кадрових змін, які відбувалися зі складовими БІС НАН України протягом 2000—2005 рр., було побудовано *структурно-функціональну модель бібліотеки НДУ як комплексного науково-інформаційного центру*. Характерними концептуальними особливостями даної моделі є такі:

1. Розвиток документної бази: комплектування традиційними друкованими виданнями, всіма видами видань на компакт-дисках, виданнями в мережі — електронними версіями традиційних видань, електронними виданнями, створення електронних колекцій і бібліотек.

2. Еволюція довідково-пошукового апарату (переведення традиційних каталогів в електронний формат, ведення електронних каталогів, створення бібліографічних БД, розробка навігаторів по інтернет-виданнях).

3. Поєднання в процесі бібліотечної роботи трьох технологічних напрямів: традиційного, автоматизованого і електронного.

4. Забезпечення доступу до документної бази: організація роботи з документами на будь-якому носіїв інформації, інтеграція ресурсів (друкованих і електронних).

5. Розвиток сучасних видів і форм інформаційного забезпечення і створення високоякісних інформаційних продуктів і послуг: розширення доступу до вторинних джерел інформації на електронних носіях; створення проблемно-орієнтованих і тематичних БД, аналітичних продуктів, оглядово-аналітичної інформації, електронних колекцій, навігаторів і порталів.

6. Забезпечення доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів для всіх користувачів системи, участь у створенні зведених і розподілених ЕК.

7. Постійне підвищення фахової кваліфікації персоналу, у тому числі з використанням можливостей дистанційної освіти, перепідготовка та оволодіння новими процесами і навичками роботи.

8. Наявність необхідної матеріально-технічної бази, зокрема комунікаційної, програмно-технологічної.

Характерною ознакою бібліотеки як комплексного науково-інформаційного центру є також участь у міжбібліотечній взаємодії з застосуванням різних видів і форм цієї діяльності з метою створення єдиного інформаційно-бібліотечного простору: розподіл функцій між складовими системи; налагодження корпоративних (або координаційних) зв'язків з іншими бібліотечно-інформаційними системами (наприклад, регіональними, вищих навчальних закладів тощо); розвиток взаємодії з традиційними бібліотеками через електронне середовище та з електронними бібліотеками. Зокрема, участь у створенні розподіленої системи довідково-бібліографічного обслуговуван-

ня користувачів, у системі електронного доставляння документів.

Діяльність нової структурно-функціональної моделі бібліотеки НДУ як науково-інформаційного центру регламентують розроблені відділом бібліотекознавства НБУВ за результатами дослідження і затверджені в 2006 р. Інформаційно-бібліотечною радою (ІБР) НАН України (постійно діючий консультативний орган при Президії НАН України, який опікується діяльністю БІС) типові документи: "Положення про науково-інформаційний відділ НДУ НАН України", "Положення про бібліотеку науково-дослідної установи НАН України". Апробацію структурно-функціональної моделі бібліотеки НДУ як комплексного науково-інформаційного центру здійснено в Інституті історії України НАН України, Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України та в Інституті біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України.

Відділ бібліотекознавства НБУВ як організаційно-методичний центр для бібліотек НАН України здійснює постійний моніторинг структурно-функціональних та ресурсних змін у системі. Результати узагальнення її діяльності, пріоритетні напрями подальшого розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів відображаються у щорічних інформаційно-аналітичних оглядах. За результатами вивчення стану інструктивно-методичного забезпечення роботи бібліотек видано збірник документів і методичних матеріалів "Організація роботи бібліотеки НДУ НАН України".

Як зазначалося, вирішенню окреслених вище питань сприяє діяльність Інформаційно-бібліотечної ради НАН України при Президії НАН України. Базовою організацією ІБР є НБУВ. До складу Ради входять провідні вчені, фахівці в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, науково-

інформаційної діяльності, інформаційних технологій, працівники бібліотек та інформаційних підрозділів НДУ. При Раді функціонує Методична комісія, члени якої — провідні фахівці бібліотек НДУ і НБУВ — беруть участь у розробці і затвердженні документів, що регламентують діяльність БІС та її складових — бібліотек НДУ. Сьогодні в центрі уваги ІБР організація та координація роботи, спрямованої на удосконалення інформаційного забезпечення наукових досліджень шляхом нарощування інформаційного потенціалу бібліотек та ВНТІ, впровадження високоефективних інформаційних технологій для забезпечення доступу до світових ресурсів.

Пріоритетні напрями подальшого розвитку бібліотек та бібліотечно-інформаційних підрозділів НАН України на сучасному етапі, визначені за результатами комплексного дослідження, конкретизовано і затверджено у постановках Президії НАН України, зокрема: "Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи" від 09. 07. 2003 р. № 186, "Про заходи з підвищення ефективності подальшої діяльності НАН України" від 02. 06. 2004 р. № 122, "Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації" від 14. 07. 2004 р. № 199, "Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень" від 05. 04. 2006 р. № 96. Такими напрямами визначено: формування фонду вітчизняних і зарубіжних документів на всіх видах носіїв інформації, їхнє бібліографічне та аналітичне опрацювання, впровадження інтелектуальних інформаційних технологій, генерація БД з різних галузей науки, забезпечення використання світових інформаційних ресурсів, адаптація бібліотечних кадрів до роботи у нових технологічних та соціально-економічних умовах.

Вивчення стану методичного забезпечення роботи БІС засвідчило нагальну потребу в посиленні організаційно-методичної функції НБУВ, постійній увазі до формування правової, економічної та корпоративної культури працівників бібліотечно-інформаційної сфери. Реалізації цих завдань сприятиме створення на базі НБУВ галузевого інформаційно-аналітичного центру. За результатами дослідження розроблено його концептуальну модель. Основними напрямками роботи визначено дослідження стану бібліотечно-інформаційних ресурсів; експертиза і прогнозування розвитку БІС в умовах запровадження інноваційних технологій; створення диференційованої системи безперервної фахової освіти з використанням засобів традиційного та дистанційного навчання. Нині розпочато реалізацію вищезокреслених напрямів роботи центру на базі НБУВ.

Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що результати проведеного дослідження організаційно-функціональних, структурних, технологічних і кадрових змін, що відбулися в бібліотечно-інформаційній системі НАН України в ХХ ст. та на початку ХХІ ст. стали базою для прийняття відповідних управлінських рішень. На теоретико-методологічному рівні вони підтверджують актуальність розробки та впровадження концептуальної моделі комплексного інформаційно-технологічного центру на базі бібліотеки науково-дослідної установи, практична діяльність якого відповідатиме завданням утвердження інноваційної моделі інформаційного забезпечення функціонування вітчизняної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Воскобойникова-Гузєва Е. В.* Библиотечковедческие исследования НБУВ в контексте инновационного развития научных библиотек // Библиотеки национальных акаде-

мий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: Науч.-практ. и теорет. сб. — К., 2005. — Вып. 3. — С. 17—24.

2. Розвиток бібліотечно-інформаційних ресурсів бібліотек наукових установ НАН України. Розд. 5 // Звіт про науково-дослідну роботу "Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки" (заключ.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Ін-т бібліотекознавства. — К., 2004. — С. 129—149.

3. *Кулаковская Т. Л.* Научно-информационная деятельность библиотечно-информационной системы НАН Украины: направления, проблемы, перспективы // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: Науч.-практ. и теорет. сб. — К., 2005. — Вып. 3. — С. 53—64.

4. Державна програма розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005—2010 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1085 від 25 серпня 2004 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://194.44.105/98/law/04_dprnb.html.

5. Концепція Програми інформатизації НАН України: Затв. розпорядженням Президії НАН України від 27.02.2004 № 146 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/ua/main-old.html>.

6. *Столяров Ю. Н.* Библиотека: структурно-функциональный подход. — М.: Книга, 1981. — 253 с.

7. *Слободяник М. С.* Библиотека в условиях информатизации общества: концептуальная модель развития // Библиотечное дело — 2001: Российские библиотеки в мировом информационном и интеллектуальном пространстве: Тез. докл. 6-й междунар. науч. конф., Москва, 26—27 апр. 2001 г. — М., 2001. — Ч. 1. — С. 39—41.

8. *Слободяник М. С.* Системно-функциональная модель библиотеки // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Тр. конф. 10-й юбил. междунар. конф. "Крым 2003". — М., 2003. — Т. 2. — С. 759—760.

9. *Костенко Л.* Інформаційно-комунікативні ресурси бібліотек АН України // Бібл. вісн. — 1993. — № 3—4 — С. 55—58.

10. *Красій Р. Л., Свобода А. А., Малолетова Н. І.* Комплектування

та використання зарубіжних періодичних видань у бібліотеках АН України // Бібліотекознавство і бібліографія: Наук.-метод. зб. — Х., 1992. — № 31. — С. 60—66.

11. *Малолетова Н., Кашеварова Н.* Бібліотеки Академії наук УРСР під час нацистської окупації України 1941—1944 рр.: кийські окупаційні архіви як документальна база дослідження // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. — К., 2005. — Вып. 15: Б-ки Нац. акад. наук України: історія та сучасність. — С. 88—111.

12. *Свобода А. А., Смаглова Н. І.* Развитие централизации академических библиотек республики // Библиотечно-информационные системы: Сб. науч. тр. — К., 1990. — С. 9—13.

13. *Смаглова Н. І.* Науково-методична діяльність бібліотек як фактор розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів України // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. — К., 2001. — Вып. 7. — С. 160—167.

14. *Солоїденко Г. І.* Нормативно-правове забезпечення діяльності бібліотек України // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. — К., 2001. — Вып. 7. — С. 182—194.

15. Использование современных технологий для обеспечения научно-технической информацией научных работников и специалистов Украины / В. В. Петров, А. А. Крючин, С. М. Шанойло и др. // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: Науч.-практ. и теорет. сб. — К., 2003. — Вып. 2. — С. 83—91.

16. *Петров В. В., Крючин А. А., Шанойло С. М.* Новейшие технологии долговременного хранения электронных информационных ресурсов // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: Науч.-практ. и теорет. сб. — К., 2005. — Вып. 3. — С. 101—108.

17. Звідомлення ВУАН за 1925 рік // Історія Національної академії наук України, 1924—1928: Док. і матеріали. — К., 1998. — С. 199.

18. *Белая А. А., Колтун А. Я., Широков В. А.* Научно-информационная деятельность в АН УССР: проблема перестройки // НТИ. Сер. 1/ВИНИТИ. — 1990. — № 5. — С. 2—6.